

Jarosław Jastrzębski
(Kraków)

*Cechy rzemieślnicze w świetle ogólnokrajowego
jednolitego prawa przemysłowego II Rzeczypospolitej*

*

Wprowadzenie

Przełomowym wydarzeniem dla rzemiosła polskiego w II Rzeczypospolitej było wejście w życie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym¹, zwanego dalej „Rozporządzeniem o prawie przemysłowym”. Był to pierwszy akt prawny regulujący kompleksowo, na obszarze całego kraju, sprawy szeroko rozumianej działalności przemysłowej, w tym także rzemieślniczej. Znaczenie tego faktu wypływa z drogi powstawania niepodległego państwa polskiego, które, łącząc w swych granicach terytoria poprzednio przynależne innym organizmom państwowym, odziedziczyło po nich różne systemy prawne. Władze państwowe stanęły od początku przed zadaniem ujednoczenia prawa, jednak było ono bardzo trudne i czasochłonne. Ogólnokrajowe prawo przemysłowe musiało poczekać na uchwalenie aż do 1927 roku. Pod rozporządzeniem o pra-

¹ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468. Ogłoszone 15 czerwca 1927 roku. Weszło w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, czyli 16 grudnia 1927 roku. Uchylone 1 stycznia 1973 roku Ustawą z dnia 8 czerwca 1972 r. o wykonywaniu i organizacji rzemiosła (Dz.U. z 1972 r. Nr 23, poz. 164). Uwaga redakcyjna dotycząca skrótów oznaczających czasopisma promulgacyjne: Dz.U. – „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, MP – „Monitor Polski”. Są one powszechnie przyjęte w naukach prawnych oraz we współczesnych zasadach techniki legislacyjnej.

wie przemysłowym figuruje podpis Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego (1867–1946). Stanowisko premiera rządu, odpowiedzialnego za przygotowanie jego projektu, piastował Marszałek Polski Józef Piłsudski (1867–1935). Z punktu widzenia interesujących nas zagadnień, najważniejszym członkiem jego rządu był Minister Przemysłu i Handlu Eugeniusz Kwiatkowski (1888–1974), sprawujący to stanowisko w siedmiu kolejnych rządach, nieprzerwanie od 8 czerwca 1926 roku do 4 grudnia 1930 roku².

Pierwotnie województwo śląskie, zgodnie z posiadaną autonomią, nie zostało objęte działaniem prawa przemysłowego. Dopiero Sejm Śląski, ustawą z dnia 17 maja 1933 roku, wyraził zgodę na wejście w życie na obszarze województwa śląskiego Rozporządzenia o prawie przemysłowym³. Z kolei w listopadzie 1938 roku, po przyłączeniu do Polski Zaolzia, prawo przemysłowe zostało rozciągnięte także na ten obszar, wraz ze wszystkimi towarzyszącymi mu aktami wykonawczymi⁴.

Warto wspomnieć, że jednolite i ogólnokrajowe unormowanie prawne działalności cechowej w Polsce dotyczyły kilku tysięcy podmiotów i dziesiątków tysięcy przedsiębiorstw rzemieślniczych. W samym województwie krakowskim w roku 1930 było 184 cechów, zrzeszających 9523 przedsiębiorstw rzemieślniczych⁵. W 1934 roku 198 cechów, z 9639 przedsiębiorstwami⁶.

Podstawowe kwestie formalnoprawne dotyczące instytucji cechów rzemieślniczych regulowały artykuły od 160 do 167 prawa przemysłowego oraz posiłkowo artykuły od 69 do 99, odnoszące się do instytucji korporacji przemysłowych⁷. Rozporządzenie o prawie przemysłowym było wielokrotnie nowelizowane, również w odniesieniu do cechów. W 1933 roku wprowadzono

² J. Jastrzębski, *Rzemiosło II Rzeczypospolitej w latach 1927–1939. Uwarunkowania formalno-prawne*, Kraków 2009; G. Wilk-Jakubowski, *Prawne podstawy funkcjonowania samorządu gospodarczego w II RP*, Kielce 2008; W. Kotowski, *Rzemiosło Bydgoskie i izby rzemieślnicze w regionie pomorsko-kujawskim w okresie międzywojennym*, Bydgoszcz 1980; B. Urbanowicz, *Rzemiosło w Częstochowie w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Częstochowa 2004; R. Renz, *Rzemiosło województwa kieleckiego w okresie międzywojennym. Aspekty społeczne i gospodarcze*, Warszawa 1984; M. Drozdowski, *Eugeniusz Kwiatkowski, człowiek i jego dzieło*, Kraków 1989.

³ Dziennik Ustaw Śląskich z 1933 r. Nr 15, poz. 27. Ogłoszona 25 maja 1933 roku.

⁴ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 listopada 1938 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego – Dz.U. z 1938 r. Nr 90, poz. 612. Wszedł w życie z dniem ogłoszenia 23 listopada 1938 roku.

⁵ *Sprawozdanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie za rok 1930*, Kraków 1931, s. 56–60.

⁶ *Sprawozdanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie za rok 1934*, Kraków 1935, s. 41.

⁷ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

na krótko instytucję tzw. cechu przymusowego, która jednak dotyczyła tylko województwa śląskiego.⁸ W roku zaś 1934 dokonano modyfikacji kompleksowej prawa przemysłowego. Upoważniono wówczas Ministra Przemysłu i Handlu, aby w drodze rozporządzenia ustalił dla cechów: szczegółowe zadania, okręgi, strukturę organizacyjną, prawa i obowiązki organów oraz sposób ich powoływania, prawa i obowiązki członków, zakres i sposób wykonywania nadzoru oraz warunki zatwierdzenia statutu przez władzę przemysłową, okoliczności oraz sposób likwidacji dobrowolnej lub przymusowej. Tym samym zrezygnowano z dotychczas obowiązującego w tym zakresie odwołania do instytucji korporacji⁹. Stosowne rozporządzenie weszło w życie 3 marca 1936 roku¹⁰, w oparciu o art. 162 znowelizowanego prawa przemysłowego. Ostatnia w okresie II Rzeczypospolitej nowelizacja przepisów dotyczących cechów nastąpiła w 1938 roku z mocą od 1 lipca tego roku¹¹.

Poza prawem państwowym najistotniejszym aktem prawnym dla każdego cechu był jego statut. To on szczegółowo ustalał, w zakresie nieuregulowanym prawem przemysłowym, zadania cechu, jego ustrój, strukturę organizacyjną oraz prawa i obowiązki członków. Od 1927 roku statut musiał zawierać postanowienia określające: nazwę, siedzibę, okręg i rodzaje rzemiosła, dla których cech został utworzony, oraz zadania, jakie cech sobie stawiał. Opisywał procedury przyjęcia, wystąpienia i wykluczenia członków oraz ich uprawnienia i obowiązki, a także zasady ustanawiania i pobierania opłat (wpisowego i składek członkowskich). Normował zakres działania, sposób zwoływania i odbywania walnego zebrania, a także warunków ważności jego uchwał oraz, o ile zebranie miało się składać z delegatów, ich liczbę i zasady wyboru. Statut zawierał również postanowienia dotyczące skła-

⁸ Ustawa z dnia 24 marca 1933 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym – Dz.U. z 1933 r. Nr 25, poz. 209. Weszła w życie z dniem ogłoszenia 10 kwietnia 1933 roku. Uchylona 16 sierpnia 1934 roku Ustawą z dnia 10 marca 1934 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350).

⁹ Ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym – Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350. Weszła w życie częściowo 15 maja 1934 roku, w pełni zaś 16 sierpnia 1934 roku.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lutego 1936 r. o cechach rzemieślniczych – Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147. Weszło w życie z dniem ogłoszenia 3 marca 1936 roku.

¹¹ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1938 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym – Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463. Ogłoszona 18 sierpnia 1938 roku. Weszła w życie z mocą wsteczną od 1 lipca 1938 roku.

du, kompetencji i długości kadencji zarządu cechu oraz warunków ważności jego uchwał. Poza tym regulował zasady kontroli przestrzegania przepisów dotyczących zatrudnienia pomocników i uczniów, uczęszczania do szkół doszkalających zawodowych, sposobu rozstrzygania sporów wynikłych ze stosunku nauki, ustanawiania kar porządkowych i normujących inne sprawy uczniowskie oraz określał czasopismo, w którym miano zamieszczać obwieszczenia cechu. Musiały się w nim także znaleźć postanowienia w sprawie preliminarzy budżetowych i rocznych zamknięć rachunków, zmian statutu, uchwalania i zmiany statutów dodatkowych oraz rozwiązania cechu.

Statut nie mógł zawierać postanowień, które byłyby sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawa państwowego albo nie dotyczyły zadań cechu, określonych prawem przemysłowym. Nie wolno było zamieszczać w nim postanowień dotyczących instytucji służących wykonywaniu zadań fakultatywnych (o czym dalej). Statut cechu zatwierdzała władza przemysłowa wojewódzka, właściwa dla miejsca jego siedziby¹². Miała ona obowiązek odmówić zatwierdzenia statutu, jeżeli nie odpowiadałby on obowiązującym przepisom państwowym. Od tej decyzji można się było odwołać do Ministra Przemysłu i Handlu w terminie czterotygodniowym. Powyższa regulacja stosowała się również do zmiany statutu¹³.

Cechy istniejące w dniu wejścia w życie prawa przemysłowego musiały w terminie 6 miesięcy uchwalić i przedstawić do zatwierdzenia nowy statut, odpowiadający przepisom tego prawa. Władza przemysłowa wojewódzka mogła przedłużyć ten termin o dalsze 6 miesięcy. Jeżeli cech nie złożył w tym terminie wymaganego dokumentu, zgodnego z treścią prawa przemysłowego, albo nie rozwiązał się dobrowolnie, właściwa władza przemysłowa wojewódzka zarządzała jego rozwiązanie¹⁴.

Od 16 sierpnia 1934 roku zatwierdzenie statutu zostało przeniesione o szczebel niżej, gdyż kompetencja ta została przekazana władzy przemysłowej I instancji (zasadniczo starostom powiatowym), ona również zatwierdzała jego ewentualne zmiany. Rozszerzono możliwość odmowy zatwierdzenia statutu, o przypadek gdyby organ nadzoru uznał, że zaszły istotne okoliczności, wskazujące, że cech nie będzie zdolny do wykonywania swych zadań¹⁵.

¹² Władzą przemysłową wojewódzką był zasadniczo wojewoda na terytorialnym obszarze swego urzędowania, jedynie w Warszawie był nią Komisarz Rządu.

¹³ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

Zatwierdzenie statutu oraz jego zmian dokonywane było po wysłuchaniu opinii właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej.

Istniejące w chwili wejścia w życie nowelizacji prawa przemysłowego z 1934 roku cechy wolne, a na obszarze województwa śląskiego także cechy przymusowe, musiały w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lutego 1936 r. o cechach rzemieślniczych¹⁶, przedstawić do zatwierdzenia statutu, odpowiadające nowym przepisom. Władza przemysłowa wojewódzka mogła w poszczególnych przypadkach termin ten przedłużyć o dalsze 6 miesięcy. Jeśli cech nie przedstawiłby w tym terminie nowego statutu, władza przemysłowa wojewódzka rozwiązywała cech. O ile statut lub uchwała cechu nie stanowiły o przeznaczeniu majątku pozostałego po zaspokojeniu zobowiązań cechu, majątek ten miał zostać przekazany na cele ogólne, odpowiadające interesom rzemiosła. Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego majątek rozwiązanych cechów wolnych należało w pierwszym rzędzie użyć na zwrot składek członków, jeżeli statut lub uchwały cechu inaczej nie stanowiły¹⁷.

Od 1 lipca 1938 roku statut określał: nazwę, siedzibę, okręg, rodzaj lub gałąź rzemiosła, objętego cechem, szczegółowe zadania i środki działania, prawa i obowiązki członków oraz warunki ich przyjęcia, wystąpienia i wykluczenia. Normował także sposób ustanawiania opłat oraz sposób ich ściągania, fundusze cechu, rodzaj i uprawnienia walnych zebrań członków, sposób ich zwoływania oraz warunki prawomocności uchwał, liczbę i sposób powoływania członków zarządu, jego zakres działania oraz warunki prawomocności jego uchwał, zatwierdzanie budżetu i rocznych sprawozdań rachunkowych, sposób reprezentowania cechu. Statut określał również warunki i sposób dobrowolnego rozwiązania cechu, sposób jego likwidacji i przeznaczenie pozostałego majątku zarówno w przypadku dobrowolnego, jak i przymusowego rozwiązania, oraz postanowienia, zmierzające do spełniania zadań cechu. Właściwa dla siedziby cechu władza przemysłowa I instancji zatwierdzała statut cechu po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej. Zatwierdzenia statutu należało odmówić, jeżeli jego postanowienia okazałyby się sprzeczne z obowiązującymi przepisami państwowymi, można zaś było odmówić, jeśli właściwa izba rzemieślnicza stwierdziłaby, że przewidziany w statucie okręg działalności cechu nie odpowiadał interesom gospodarczym danego rodza-

¹⁶ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

¹⁷ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

ju lub gałęzi rzemiosła. Postanowienia te stosowało się odpowiednio również do zatwierdzania zmiany statutu.

Po ostatniej nowelizacji prawa przemysłowego cechy zostały zobowiązane, do dnia 1 stycznia 1939 roku (właściwie sześć miesięcy od wejścia w życie nowelizacji z 1938 roku), przedstawić do zatwierdzenia nowe statuty, dostosowane do przepisów prawa przemysłowego według stanu z 1 lipca 1938 roku. Termin ten mógł być przedłużony przez władzę przemysłową wojewódzką o dalsze sześć miesięcy¹⁸.

Cechy mogły zrzeszać się w związki cechów. Jednak nie było tych organizacji zbyt wiele. W województwie krakowskim, do którego przykładu już się odwoływaliśmy, w 1930 roku było ich tylko 8¹⁹, dwa lata później już tylko 6²⁰. Większość cechów pozostawała zresztą niezrzeszona. W okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie w 1933 roku skupiały one tylko 88 cechów, na 198 istniejących²¹. Istnienie związków cechów podkopywało wprowadzenie w 1927 roku ogólnopolskiego systemu izb rzemieślniczych i to o wiele bardziej niż w odniesieniu do cechów. Stało się to widoczne do tego stopnia, że prawodawca zdecydował się na całkowitą likwidację w 1934 roku samej instytucji związku cechów. Co prawda została ona w 1938 roku przywrócona, ale bardziej dla zachowania spójności systemu: cech – związek cechów – izba rzemieślnicza²² – związek izb rzemieślniczych²³, niż z faktycznej wiary, że instytucja ta ma jakąś znaczącą rolę do odegrania w życiu rzemiosła.

Zakres działalności

Zadania cechów nałożone państwowymi przepisami prawnymi z 1927 roku można podzielić na obligatoryjne i fakultatywne. Do zadań obligatoryjnych należały: pielęgnowanie ducha łączności oraz utrzymywanie i podnoszenie godności zawodowej członków, dbanie o utrzymywanie dobrych stosunków

¹⁸ Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463.

¹⁹ *Sprawozdanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie za rok 1930*, Kraków 1931, s. 56–60.

²⁰ *Sprawozdanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie za rok 1932*, Kraków 1933, s. 21–24.

²¹ *Sprawozdanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie za rok 1933*, Kraków 1934, s. 30–36.

²² J. Jastrzębski, *Powstanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego – Prace Historyczne” 2007, z. 134, s. 105–121.

²³ Idem, *Prawne regulacje działalności Związku Izb Rzemieślniczych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1933–1939*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego – Prace Historyczne” 2005, z. 132, s. 167–174.

pomiędzy członkami cechu i ich pracownikami, prowadzenie wykazów wolnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach członków cechu i poszukujących takich miejsc pracy, sprawowanie pieczy nad sprawami młodzieży przemysłowej pozostającej na nauce u członków cechu oraz rozstrzyganie sporów wynikłych ze stosunku nauki. Cechy mogły mieć także inne cele, poprzez umieszczenie stosownych postanowień w swym statucie. Do takich zadań fakultatywnych należało: popieranie i urządzanie szkół, kursów, odczytów itp. celem kształcenia zawodowego członków cechu, ich pracowników oraz uczniów. Do tej grupy zaliczono również tworzenie kas i funduszy zapomogowych dla członków cechu, ich rodzin i pracowników oraz popieranie działalności gospodarczej członków przez utrzymywanie wspólnych warsztatów pracy, składów surowców, półfabrykatów i wzorów, wspólnych magazynów sprzedaży, przez zakładanie kas zaliczkowych dla członków itp.

Postanowienia, dotyczące wypełniania przez cech zadań fakultatywnych należało ująć w osobne zbiory, tzw. statuty dodatkowe. Zatwierdzała je władza przemysłowa wojewódzka, po zasięgnięciu opinii rady gminnej (miejskiej) oraz izby rzemieślniczej. Od decyzji odmownej cech mógł odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu w terminie czterotygodniowym. Powyższa regulacja stosowała się również do zmiany statutów dodatkowych, z tym ograniczeniem, że pozostawiano uznaniu władzy przemysłowej, czy w danym wypadku można powziąć decyzję bez zasięgania opinii. Należało oddzielnie prowadzić rachunki dochodów i rozchodów urzędzeń cechu dotyczących wykonywania zadań fakultatywnych oraz oddzielnie zarządzać majątkiem przeznaczonym do tego typu działalności. Majątku tego nie wolno było używać na pokrywanie wydatków na inne cele²⁴.

Od 16 sierpnia 1934 roku niektóre zadania fakultatywne stały się obligatoryjnymi, mianowicie: popieranie i urządzanie szkół, kursów, odczytów itp. w celu kształcenia zawodowego członków cechu oraz ich pracowników i uczniów oraz tworzenie kas i funduszy zapomogowych dla członków cechu oraz ich rodzin i pracowników²⁵.

Od 3 marca 1936 roku określono środki, których cechy mogły podejmować do realizacji swych zadań, co uprzednio pozostawiano swobodnej woli cechów. Należy jednak przyjąć, że katalog określony przepisami państwowymi też nie był wyczerpujący i mógł być przez cechy statutowo roz-

²⁴ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

²⁵ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

szerzony. Było wśród nich: prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i towarzyskiej dla członków cechu oraz ich rodzin i pracowników oraz opiekowanie się młodzieżą rzemieślniczą, kształcąca się u członków cechu, poprzez organizowanie, prowadzenie i wspieranie burs, patronatów, świetlic, czytelni, poradni zawodowych itp. Jako inne środki wymieniono przesyłanie odpisów umów o naukę, zawieranych przed cechem pomiędzy jego członkami a uczniami rzemieślniczymi, właściwej izbie rzemieślniczej do rejestracji, uwierzytelnianie świadectw przebytej lub ukończonej nauki, rozstrzyganie sporów poddanych jego orzecznictwu, wynikłych w związku ze stosunkiem nauki rzemiosła; organizowanie, prowadzenie lub wspieranie szkół i kursów dokształcających zawodowo, odczytów, konkursów, wystaw, wycieczek, itp. dla członków cechu oraz ich pracowników i uczniów oraz organizowanie i prowadzenie kas i funduszy zapomogowych dla członków oraz ich rodzin i pracowników. Zlikwidowano rozróżnienie na zadania obligatoryjne i fakultatywne²⁶.

W 1938 roku rozszerzono zadania cechów o popieranie i utrzymywanie świetlic i burs czeladników i uczniów (terminatorów), sprawowanie pieczy nad sprawami czeladników, obronę interesów gospodarczych członków, popieranie rozwoju technicznego i gospodarczego danego rodzaju rzemiosła, organizowanie oraz popieranie spółek i spółdzielni celem prowadzenia składów surowców i półfabrykatów, wspólnych magazynów i warsztatów pracy oraz wspólnych dostaw, robót lub sprzedaży²⁷.

Okręg działalności

Od 1927 roku okręg cechu, czyli teren jego działalności, zasadniczo obejmował obszar jednego powiatu administracyjnego. Na rozszerzenie okręgu na inne powiaty lub gminy, należące do jednego i tego samego województwa, wymagane było zezwolenie władzy przemysłowej wojewódzkiej, natomiast na jego rozszerzenie na gminy lub powiaty, należące do innego województwa, wymagane było zezwolenie Ministra Przemysłu i Handlu. W razie udzielenia zezwolenia na utworzenie kilku cechów dla tego samego rodzaju rzemiosła, obejmujących te same powiaty lub gminy (w całości bądź części-

²⁶ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

²⁷ Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463.

wo), należało statutowo ustalić nazwy odnośnych cechów w sposób umożliwiający ich rozróżnienie²⁸.

Od 3 marca 1936 roku nieco inaczej określono kwestie dotyczące terenu działalności cechu. Okręg działalności cechu nie mógł rozciągać się poza obszar jednego powiatu administracyjnego, jednakże można było od tej zasady odstąpić, za zgodną wojewódzkiej władzy przemysłowej, wydanej po wysłuchaniu opinii odpowiedniej izby rzemieślniczej, poprzez rozciągnięcie działalności cechu na gminy, znajdujące się poza obszarem jednego powiatu lub na inne powiaty, o ile wszystkie jednostki administracyjne, na których terenie cech miał funkcjonować, należały do obszaru tego samego województwa²⁹. Jak z tego wynika, nie można było odtąd tworzyć cechów, które swym obszarem działania wykraczałyby poza terytorium jednego województwa.

Członkostwo

Prowadzący samodzielne przedsiębiorstwa rzemieślnicze mogli zrzeszać się w cechy, czyli wolne korporacje rzemieślników. Cech przyjmował na członków osoby z okręgu swego działania. W pierwszym rzędzie członkostwo mogły uzyskać osoby prowadzące przedsiębiorstwo rzemieślnicze. Musieli to być przedsiębiorcy specjalizujący się w rzemiośle, dla którego cech został powołany. Członkami cechu mogły zostać również osoby, które pracowały w przedsiębiorstwach takiego rzemiosła na stanowiskach kierowniczych, wymagających wyższych kwalifikacji zawodowych (dyrektorzy, kierownicy, szefowie oddziałów itp.), a także osoby, które w takim rzemiośle pracowały jako przedsiębiorcy albo pracownicy na stanowiskach kierowniczych, a zaprzestały pracy w sferze przemysłowej. Inne osoby mogły być przyjmowane tylko na członków honorowych. Złożenia egzaminu jako warunku przyjęcia na członka wolno było wymagać tylko, jeżeli statut cechu zawierał postanowienia regulujące przedmiot egzaminu i sposób egzaminowania. Celem egzaminu było stwierdzenie uzdolnienia do samodzielnego wykonywania standardowych robót danego rzemiosła. Przyjęcie na członka można było uzależnić statutowo od złożenia dowodów ukończonej nauki w rzemiośle, od przedsta-

²⁸ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

²⁹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

wienia dowodu wykonywanej w ciągu pewnego okresu pracy w charakterze pomocnika albo od złożenia egzaminu. Jeżeli jednak takie warunki przyjęcia zostały ustalone, to statut musiał również określać ewentualne wyjątki od ich spełnienia. Od złożenia egzaminu można było zwolnić starającego się o przyjęcie na członka, jeżeli wykazałby, że już przed innym cechem, dla tego samego rodzaju rzemiosła, złożył egzamin przyjęcia. Członkiem cechu zostawało się z dniem doręczenia zawiadomienia o wpisaniu na listę członków³⁰.

Od 3 marca 1936 roku inaczej ujęto możliwości uzyskania członkostwa w cechu. Członkiem cechu mógł być odtąd każdy rzemieślnik, prowadzący w okręgu cechu samodzielne przedsiębiorstwo rzemieślnicze i posiadający kartę rzemieślniczą, a także wdowa po członku cechu, o ile na jej rachunek prowadzone było nadal przedsiębiorstwo rzemieślnicze przez zastępcę. Statut cechu określał, czy do danego cechu mogli należeć rzemieślnicy jednego, czy też kilku lub wszystkich rodzajów rzemiosła. Członków przyjmował zarząd, odmowa przyjęcia musiała zostać umotywowana³¹.

Z cechu wystąpić można było z końcem roku obrachunkowego, po pisemnym zgłoszeniu. Wystąpienie musiało nastąpić w terminie w statucie określonym, nie dłuższym niż 6 miesięcy. Występujący tracił, z dniem odejścia, wszelkie prawa członka do majątku cechu i do utworzonych przez cech osobnych funduszy i urzędzeń. O ile zaś statut nie stanowił inaczej, zobowiązany był uiścić opłaty, które w dniu jego wystąpienia były już nałożone. Jeżeli po śmierci członka cechu jego przedsiębiorstwo prowadzono dalej na rachunek wdowy albo małoletnich spadkobierców, prawa i obowiązki członka cechu, z wyjątkiem prawa głosowania, przechodziły na spadkobierców. Statut mógł przyznać prawo głosowania także wdowie albo zastępcy powołanemu do dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa³².

Od 3 marca 1936 roku członka wykreślało się z ewidencji, jeżeli zgłosił swoje wystąpienie co najmniej na 3 miesiące przed końcem roku kalendarzowego lub został wykluczony przez walne zebranie cechu, na wniosek zarządu, o ile pomimo pisemnego upomnienia zalegał ze składkami na rzecz cechu przez co najmniej 6 miesięcy, działał rozmyślnie na szkodę cechu lub postępował z naruszeniem godności zawodowej rzemieślnika. Członek ustępujący dobrowolnie przestawał być członkiem cechu po przyjęciu przez walne zebranie cechu sprawozdania finansowego za rok poprzedni. Z dniem

³⁰ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

³¹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

³² Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

tym występujący tracił wszelkie prawa członka do majątku cechu i do utworzonych przez cech osobnych funduszy, obowiązany był jednak uiścić opłaty, które w dniu jego wystąpienia były już nałożone dla pokrycia kosztów związanych z działalnością cechu³³.

Cechowi nie wolno było zobowiązywać członków do działań lub zaniechań niewynikających ze statutu. Nie wolno było także nakładać opłat ani używać funduszy cechu na inne cele niż wykonywanie jego zadań, ustalonych państwowymi przepisami prawnymi lub statutem³⁴.

Od 16 sierpnia 1934 roku do utworzenia cechu rzemieślniczego potrzeba było co najmniej piętnastu założycieli³⁵. Poprzednio nie określono żadnej minimalnej początkowej liczby członków.

Obowiązkiem członka cechu było przyczynianie się do realizacji zadań cechu, stosowanie się do przepisów statutu, uchwał walnego zebrania cechu i zarządu, wpłacanie przy wstąpieniu do cechu wpisowego oraz uiszczanie stałej rocznej składki członkowskiej w wysokości ustalonej w statucie, przy czym składka ta mogła być wpłacana w ratach miesięcznych lub kwartalnych. Co prawda obowiązki te uzyskały podstawę w przepisach państwowych dopiero 3 marca 1936 roku, jednak nie ulega wątpliwości, że potwierdzono tylko oczywistą praktykę³⁶.

Od 1 lipca 1938 roku, na wniosek właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej, Minister Przemysłu i Handlu mógł w okręgu danego cechu zarządzić referendum wszystkich rzemieślników, wykonujących rzemiosło rodzaju lub gałęzi objętych przez cech, w sprawie wprowadzenia obowiązku przynależności wszystkich takich rzemieślników do cechu. Sposób głosowania określał Minister Przemysłu i Handlu. Przymus cechowy mógł zostać nałożony, gdy w referendum za obowiązkiem przynależności opowiedziałyby się więcej niż połowa uprawnionych do głosowania rzemieślników. W okręgu, w którym został on nałożony, mógł istnieć więcej niż jeden cech danego rodzaju lub gałęzi rzemiosła, a rzemieślnicy mogli swobodnie wybierać, do którego chcą należeć. Obowiązek członkostwa w cechu nie mógł być rozciągnięty na czeladników, a w statutach cechów przymusowych mogło być zawarte postanowienie, że rzemieślnicy obowiązani są płacić składki pod rygorem ściągnięcia ich w drodze administracyjnej. Możliwość ustanowienia

³³ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

³⁴ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

³⁵ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

³⁶ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

przymusu cechowego pojawiła się z całą pewnością pod presją samorządu zawodowego rzemieślników, ale wbrew trendom gospodarczym oraz interesom ogółu rzemieślników i ich klientów. Presja ta była zaś wynikiem zwiększania się liczby rzemieślników niezrzeszonych w cechach, to zaś wynikało z przejęcia przez instytucję izb rzemieślniczych najistotniejszych kompetencji cechów (przede wszystkim egzaminów czeladniczych i mistrzowskich). Część cechów w latach trzydziestych miała wyraźne problemy z dostosowaniem się do nowych czasów, a niektóre wręcz ze znalezieniem sobie w nich miejsca. Przykładowo w okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie liczba cechów w latach 1930–1938 waha się od 184 do 198. Jednak wzrost ich liczby trwał tylko do 1933 roku, po okresie stabilizacji, w końcu lat trzydziestych zastąpił go spadek do poziomu 186 organizacji, według stanu na dzień 31 grudnia 1938 roku. Przy czym Izba wprost żaliła się w swych sprawozdaniach, że niektóre cechy tak naprawdę nie funkcjonują lub jedynie symulują aktywność³⁷ – najprawdopodobniej istniejąc głównie po to, aby zaspokajać próżność członków swych władz.

Minister Przemysłu i Handlu mógł znieść obowiązek należenia do cechu, na wniosek właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej. W okręgu danego cechu musiałyby zarządzić referendum w tej sprawie wszystkich zainteresowanych rzemieślników. Sposób głosowania określał Minister Przemysłu i Handlu. Gdy w referendum za zniesieniem obowiązku należenia opowiedziałoby się więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, Minister Przemysłu i Handlu mógł zarządzić jego zniesienie³⁸.

Organizacja

Podstawowymi organami wewnętrznymi cechu były: walne zebranie, zebranie delegatów (tylko jeśli statut to przewidywał) oraz zarząd³⁹, a od 3 marca 1936 roku także obligatoryjnie komisja rewizyjna⁴⁰.

Załatwianie poszczególnych spraw mogło być powierzone osobnym wydziałom (sekcjom) albo mężom zaufania, powołanym z grona członków

³⁷ J. Jastrzębski, *Izba Rzemieślnicza w Krakowie w latach 1927–1939*, Kraków 2010; Sprawozdania Izby Rzemieślniczej w Krakowie za lata 1930–1938.

³⁸ Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463.

³⁹ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁴⁰ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

cechu. Członkowie zarządu oraz mężowie zaufania spełniali swe funkcje bezpłatnie, o ile statut nie stanowił inaczej. Prawo głosowania na walnym zebraniu cechu oraz prawo wybieralności przysługiwało pełnoletnim członkom cechu. Nie posiadali prawa głosowania i wybieralności członkowie, którzy zostali skazani za czyn karygodny, pociągający za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego, do czasu odzyskania tej zdolności, oraz ci, którzy sądownie zostali ograniczeni w dysponowaniu swym majątkiem. Członkowie cechu, którzy zalegali przez dłuższy czas z opłatami, mogli być przepisem statutowym wykluczeni od głosowania i wybieralności, dopóki zaległych opłat nie uiszcili⁴¹. Od 3 marca 1936 roku zaległość taka nie mogła być krótsza niż 3 miesiące⁴².

W cechach, liczących więcej niż 500 członków, zamiast walnego zebrania cechu można było zwoływać zebrania delegatów, o ile nie chodziło o dokonywanie wyborów, podjęcie uchwał dotyczących tworzenia instytucji do realizacji zadań fakultatywnych albo o uchwalenie rozwiązania cechu. Uchwałę, dotyczącą ustanowienia zebrania delegatów, podejmowano większością $\frac{3}{4}$ głosów członków biorących udział w walnym zebraniu. Uchwała musiała zawierać postanowienia co do liczby delegatów i sposobu ich wyboru oraz zostać włączona do statutu. Liczba delegatów musiała wynosić co najmniej 5% ogólnej liczby członków cechu i co najmniej potrójną liczbę członków jego zarządu.

Zarówno walne zebranie członków, jaki i zebranie delegatów zwoływał starszy cechu lub jego zastępca, względnie organ nadzoru, gdy zwoływano posiedzenie po raz pierwszy po utworzeniu cechu oraz jeżeli zwołanie przez starszego lub jego zastępcę było niemożliwe. Sposób zwoływania określał statut. Walne zebranie zbierało się przynajmniej raz do roku. Ponadto należało je zwołać, jeżeli zażądała tego przynajmniej jedna czwarta członków cechu. O zwołaniu zebrania musiał być zawiadomiony, z trzydniowym wyprzedzeniem, organ nadzoru. Walnemu zebraniu przewodniczył starszy cechu lub jego zastępca, a w razie zwołania takiego zebrania przez organ nadzoru – członek zebrania wyznaczony przez delegata tego organu. Po wyborze starszego delegat przekazywał mu dalsze przewodnictwo. Do ważności uchwał wymagana była obecność ustalonej statutem liczby uprawnionych do głosowania. Statut mógł zawierać postanowienie, że w razie braku kompletu wal-

⁴¹ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468; Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

⁴² Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

ne zebranie mogło, po jednogodzinnej przerwie, obradować dalej i podejmować uchwały. Nie miało to jednak zastosowania do kwestii, dla których uchwalenia statut wymagał bezwzględnie obecności pewnej minimalnej liczby uprawnionych do głosowania. Uchwały na walnym zebraniu zapadać mogły jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad. Jeżeli prawo przemyślowe lub statut nie zawierały odmiennych postanowień, uchwały zapadały bezwzględną większością głosów⁴³.

Od 3 marca 1936 roku wprowadzono obligatoryjne istnienie zebrania delegatów, jeżeli cech liczyłby ponad 500 członków i co za tym idzie cofnięto wszelkie ograniczenia kompetencji tego organu względem walnego zebrania członków. Przyjęto zasadę, że 1 delegat przypadał na każdych 10 członków cechu, jeżeli jednak liczba członków przekraczała 1000 to 1 delegat przypadał na każdych 20 członków. Delegaci i ich zastępcy wybierani byli przez walne zebranie na kadencję trwającą 3 lata, spośród członków posiadających zarówno czynne, jak i bierne prawo wyborcze.

Walne zebranie (zebranie delegatów) zwoływał starszy cechu lub jego zastępca, pisemnymi zaproszeniami do wszystkich członków cechu, rozsyłanymi co najmniej na tydzień przed wyznaczonym terminem zebrania, albo poprzez ogłoszenie w czasopiśmie rzemieślniczym lub ogólnym – wskazanym w statucie cechu, co najmniej na 2 tygodnie przed wyznaczonym terminem zebrania. Walne zebranie odbywało się w siedzibie cechu.

Zwyczajne walne zebranie zwoływano dwa razy w roku: w marcu (w szczególności dla zatwierdzenia sprawozdania finansowego) oraz w listopadzie (w szczególności dla uchwalenia budżetu). Nadzwyczajne walne zebranie zwoływał zarząd cechu z własnej inicjatywy albo na pisemne żądanie: grupy co najmniej $\frac{1}{4}$ członków cechu uprawnionych do głosowania, organu nadzoru albo właściwej izby rzemieślniczej. Co najmniej na tydzień przed wyznaczonym terminem posiedzenia należało zawiadomić organ nadzoru i izbę rzemieślniczą o jego miejscu i czasie, a ich przedstawiciele mogli brać udział w posiedzeniu z głosem doradczym. W przypadku gdy walne zebranie zostało zwołane na żądanie organu nadzoru lub izby rzemieślniczej, zebraniu przewodniczył członek poproszony przez ich delegata. Przewodniczący walnego zebrania uzyskał także prawo wykluczania z obrad członków niestosujących się do zarządzeń porządkowych. Do ważności uchwał walnego zebrania konieczna była obecność co najmniej połowy uprawnionych

⁴³ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

do głosowania. W razie jednak braku potrzebnego kworum zebranie mogło przystąpić do obrad po upływie godziny od terminu wskazanego w zawiadomieniu o zwołaniu walnego zebrania. Uchwały podejmowano zwykłą większością głosów, z wyłączeniem uchwał o uzupełnieniu porządku obrad, zmianie statutu, wykluczeniu członków z cechu i o likwidacji cechu, których podjęcie wymagało większości kwalifikowanej $\frac{2}{3}$ głosów. Uchwały mogły zapadać jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad, w innym przypadku tylko za zgodą kwalifikowanej większości $\frac{2}{3}$ głosów. Uchwały walnego zebrania wpisywało się do księgi protokołów oraz opatrywało podpisami przewodniczącego i sekretarza zebrania. Odpisy uchwał musiały być przekazywane organowi nadzoru oraz właściwej izbie rzemieślniczej, w terminie nie dłuższym niż 4 tygodnie od dnia zebrania, na którym zapadły. Skargi przeciwko ważności uchwał walnego zebrania cechu można było wnosić do organu nadzoru, w terminie 14 dni od dnia zebrania⁴⁴.

Wraz z reformą instytucji izb rzemieślniczych z 1939 roku, cechom przyznano pewien pośredni wpływ na wybór radców izby. Radców i ich zastępców wybierały obwodowe zgromadzenia wyborcze złożone z delegatów, pełniących funkcję elektorów, wybranych w tajnym głosowaniu, przez zwołane w tym celu walne zebrania cechów i innych organizacji rzemieślniczych⁴⁵.

Od 1927 roku walne zebranie rozstrzygało we wszystkich tych sprawach, co do których decyzja nie należała według przepisów prawa przemysłowego lub statutu do zarządu cechu. Dokonywało wyboru członków zarządu, uchwalało budżet oraz wydatki w nim nie przewidziane, zatwierdzało roczne sprawozdania finansowe. Podejmowało rozstrzygnięcia w sprawach dotyczących majątku cechu, jak nabywanie, zbywanie lub obciążanie nieruchomości, zaciąganie pożyczek, o ile nie chodziło o krótkoterminowe pożyczki, które można było spłacić z nadwyżki bieżących dochodów jednego roku obrachunkowego, zbywanie ruchomości posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Uchwalało także przepisy dotyczące szczegółowego regulowania nauki w rzemiośle, w granicach rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu. Do kompetencji walnego zebrania cechu należało

⁴⁴ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

⁴⁵ Ustawa z dnia 19 lipca 1939 r. o izbach rzemieślniczych i ich związku – Dz.U. R.P. z 1939 r. Nr 65, poz. 434. Weszła w życie z dniem ogłoszenia 28 lipca 1939 roku. Uchylona 1 października 1956 Ustawą z dnia 11 września 1956 r. o izbach rzemieślniczych i Związku Izb Rzemieślniczych (Dz.U. z 1956 r. Nr 41, poz. 190).

wreszcie tworzenie zebrania delegatów, uchwalanie statutów dodatkowych, dokonywanie zmiany statutu i statutów dodatkowych oraz uchwalenie rozwiązania cechu⁴⁶. Od 3 marca 1936 roku do kompetencji walnego zebrania zaliczono również: wybór członków komisji rewizyjnej i sądu polubownego, uchwalanie wpisowego oraz składek członkowskich, ustanawianie górnej granicy zadłużenia cechu, upoważnianie zarządu do zaciągania pożyczek, uchwalanie regulaminów kasy zapomogowej oraz kasy pogrzebowej, uchwalanie regulaminu sądu polubownego, wykluczanie członka z cechu i przyjęcie go ponownie na wniosek zarządu, przyznawanie na wniosek zarządu tytułu członka honorowego, podejmowanie uchwał we wszystkich sprawach przedkładanych przez zarząd lub izbę rzemieślniczą oraz w innych sprawach określonych statutem. Z kompetencji walnego zebrania cechu usunięto zbędne już tworzenie zebrania delegatów oraz uchwalanie statutów dodatkowych dla realizacji celów fakultatywnych. Znikły również uprawnienia do regulowania nauki w rzemiośle, zapewne po to aby nie dublować uprawnień izb rzemieślniczych w tym zakresie⁴⁷.

Zarząd

Od wejścia w życie prawa przemysłowego zarząd cechu składał się ze starszego, podstarszych i członków zarządu. Okres pełnienia funkcji zarządu oraz liczbę podstarszych i pozostałych członków zarządu ustalał statut. Starszego, podstarszych i innych członków zarządu wybierało walne zebranie cechu bezwzględną większością głosów. Jeżeli takiej większości nie osiągnięto, następował wybór ściślejszy spośród tych, którzy otrzymali największą liczbę głosów. W przypadku uzyskania równej liczby głosów o przejściu do kolejnej tury rozstrzygało losowanie. Podstarsi wybierali spośród siebie zastępcę starszego. Starszy lub jego zastępca zwoływał posiedzenia zarządu. Skargi przeciw ważności wyborów do zarządu wolno było wnosić do władzy nadzorczej, w terminie 14 dni po dniu ogłoszenia ich wyniku. Unieważnić można było tylko taki wybór, który został dokonany wbrew przepisom prawa przemysłowego lub statutu. Jeżeli osoba wybrana do zarządu nie posiadała lub utraciła prawo wybieralności, musiała ustąpić. W razie odm-

⁴⁶ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁴⁷ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

wy organ nadzoru, po przeprowadzeniu dochodzenia, zarządzał wykluczenie takiej osoby z zarządu cechu. Od takiej decyzji przysługiwało prawo odwołania się do władzy przemysłowej wojewódzkiej. Wniesienie odwołania nie wstrzymywało wykonania zarządzenia⁴⁸.

Od 3 marca 1936 roku ograniczono dowolność cechów w powyższym zakresie. W skład zarządu cechu wchodził starszy, podstarszy, co najmniej 6 członków zarządu oraz ich zastępcy w liczbie równej członkom zarządu. Członkowie zarządu wybierani byli przez walne zebranie cechu, spośród członków cechu, zwyczajną większością głosów, w głosowaniu tajnym – głosując oddzielnie na starszego, podstarszego, członków zarządu i ich zastępców. Zarząd cechu wybierany był na trzyletnią kadencję, przy czym co roku, w drodze losowania, ustępowała 1/3 członków zarządu i ich zastępców (ale starszy i podstarszy nie podlegali losowaniu), ustępujący mogli być wybrani ponownie. W razie ustąpienia starszego zastępował go do końca kadencji podstarszy. W razie ustąpienia starszego i podstarszego zarząd miał obowiązek w ciągu czterech tygodni zwołać walne zebranie dla dokonania wyboru starszego i podstarszego na okres pozostający do upływu kadencji. Członków zarządu zastępowali ich zastępcy w kolejności otrzymanych przy wyborze głosów, a w razie ich równości w porządku alfabetycznym nazwisk. Starszy, podstarszy, członkowie zarządu cechu oraz ich zastępcy pełnili swe funkcje bezpłatnie.

Sprecyzowano także niektóre zasady działania zarządu. Posiedzenia odbywały się co najmniej raz na kwartał. W razie żądania: 1/3 członków zarządu, właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej lub organu nadzoru – posiedzenie zarządu winno się odbyć w ciągu 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Uchwały zarządu mogły zapadać jedynie w obecności starszego lub podstarszego (chyba że na obu funkcjach był wakat) oraz co najmniej połowy członków zarządu, zwykłą większością głosów, w razie zaś ich równości rozstrzygał głos przewodniczącego⁴⁹.

Od 1927 roku zarząd zawiadywał bieżącymi sprawami cechu, przygotowywał sprawy i wnioski na walne zebrania, zatrudniał i zwalniał personel biurowy. Zarządowi przysługiwało także prawo nakładania kar porządkowych. Były to nagany lub grzywny do 10 złotych wobec członków cechu, niestosujących się do przepisów statutu lub do uchwał walnego zebrania albo

⁴⁸ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁴⁹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

do postanowień zarządu. Grzywny wpływały do kasy cechu. Starszy lub jego zastępca reprezentował cech na zewnątrz, kierował działalnością cechu i podpisywał jego korespondencję. W statucie mogły być przewidziane także inne prawa i obowiązki starszego. Jako legitymacja przy zawieraniu w imieniu cechu umów wystarczyło poświadczenie organu nadzoru, stwierdzające, że w nim wymieniony jest w danej chwili starszym cechu⁵⁰.

Od 3 marca 1936 roku kompetencje zarządu i jego organów określono już bardzo szczegółowo. Należało do nich administrowanie majątkiem cechu, załatwianie spraw bieżących, zwoływanie walnego zebrania i przygotowywanie projektów uchwał, zatrudnianie i zwalnianie pracowników biura cechu oraz ustalanie ich wynagrodzeń, przyjmowanie zawieranych przed cechem umów o naukę, wydawanie świadectw ukończenia nauki w rzemiośle, załatwianie wszystkich spraw niezastrzeżonych walnemu zebraniu (względnie zebraniu delegatów). Starszy lub podstarszy reprezentował cech na zewnątrz, kierował działalnością cechu, nadzorował czynności, podpisywał wszelkie pisma wychodzące z cechu (zaopatrzone w pieczęć) oraz zawierał w imieniu cechu umowy⁵¹.

Wdział czeladników

Od 1927 roku czeladnicy, stale zatrudnieni u członków cechu, mieli prawo współdziałać w wypełnianiu zadań cechu, w granicach określonych prawem przemysłowym i statutem cechu. Wybierali oni w tym celu wdział czeladników. Wdziałowi czeladników zastrzeżono współdziałanie w szczegółowym regulowaniu nauki w rzemiośle oraz w regulowaniu spraw dotyczących tych urządzeń cechu, do których utrzymania przyczyniali się czeladnicy lub których celem było niesienie pomocy czeladnikom. W posiedzeniach i głosowaniu na zarządzie mieli prawo uczestniczyć członkowie wdziału czeladników, z pełnym prawem głosu, w proporcji 1 do 5 w stosunku do liczby członków zarządu. W posiedzeniach i głosowaniu na walnym zebraniu cechu mieli prawo uczestniczyć wszyscy członkowie wdziału czeladników z pełnym prawem głosu. W administrowaniu urządzeniami cechowymi, do których utrzymania przyczyniali się czeladnicy finansowo, uczestniczyli czeladnicy, wybiera-

⁵⁰ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁵¹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

ni przez wydział czeladników w liczbie równej połowie członków zarządu. Wykonanie uchwał zebrania cechu, dotyczących spraw wyżej wymienionych, mogło nastąpić tylko za zgodą wydziału czeladników. Jeżeli wydział czeladników nie zgadzał się, na wniosek cechu, spór rozstrzygał organ nadzoru.

Prawo wyboru członków wydziału czeladników i ich zastępców przysługiwało wszystkim czeladnikom zatrudnionym stale u członków cechu. Nie mogli być wybierani ci czeladnicy, którzy: nie byli pełnoletni, zostali skazani za czyny pociągające za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego – aż do czasu odzyskania owej zdolności – oraz zostali ograniczeni sędownie w dysponowaniu swoim majątkiem. Zebrania wyborcze zwoływał po raz pierwszy starszy cechu, następnie przewodniczący wydziału czeladników lub jego zastępca. Postanowienia co do liczby członków wydziału czeladników i ich zastępców, czasu trwania ich kadencji, wyboru przewodniczącego i jego zastępcy zawierał statut, uchwalony przez zgromadzenie czeladników, w porozumieniu z zarządem cechu, a zatwierdzony przez władzę przemysłową wojewódzką. Liczba członków wydziału nie mogła być wyższa od ustalonej statutowo liczby członków zarządu. W razie zmniejszenia się liczby członków wydziału i ich zastępców w trakcie trwania kadencji uzupełnienia dokonywano drogą kooptacji. Członkowie wydziału czeladników i ich zastępcy zatrzymywali swój mandat jeszcze przez trzy miesiące po wystąpieniu z pracy w przedsiębiorstwie członka cechu, jeżeli mieszkali nadal w okręgu cechu i o ile nowe wybory nie nastąpiły w krótszym terminie. Na wniosek zarządu lub wydziału czeladników mogły odbywać się ich wspólne obrady w sprawach interesujących zarówno pracodawców, jak i pracobiorców⁵². Nowelizacja z 1934 roku zlikwidowała instytucję wydziału czeladników.

Koło czeladnicze

Od 1 lipca 1938 roku przywrócono przepisy dotyczące statusu czeladników w cechach w zmodyfikowanej formie. Czeladnicy rodzaju lub gałęzi rzemiosła, dla którego cech został powołany, uzyskali prawo współdziałania w spełnianiu zadań cechu i w tym celu mogli zrzeszać się w liczbie co najmniej dziesięciu w kole czeladniczym. Koło czeladnicze cechu było przy

⁵² Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

cechu organizacją autonomiczną, działającą na podstawie własnego statutu wewnętrznego, posiadającą własne władze oraz własne fundusze niezależne od funduszy cechu. Kołu czeladniczemu zastrzeżono współdziałanie w regulowaniu spraw dotyczących tych urządzeń cechu, do których utrzymywania przyczyniali się czeladnicy lub których celem było niesienie pomocy czeladnikom i terminatorom. Patronat i nadzór nad działalnością koła sprawował zarząd cechu w zakresie ustalonym przez Ministra Przemysłu i Handlu. W sprawach dotyczących pracodawców i pracowników zarząd cechu oraz zarząd koła czeladniczego mogły obradować wspólnie.

Ustrój koła czeladniczego ustalał jego statut wewnętrzny. W szczególności statut określał: szczegółowe zadania i środki działania; prawa i obowiązki członków oraz warunki ich przyjęcia, wystąpienia i wykluczenia; sposób ustanawiania opłat oraz sposób ich ściągania; fundusze koła; rodzaj i uprawnienia walnych zebrań członków, sposób ich zwoływania oraz warunki prawomocności uchwał; liczbę i sposób powoływania członków zarządu, jego zakres działania oraz warunki prawomocności jego uchwał; zatwierdzanie budżetu i rocznych sprawozdań finansowych; warunki i sposób dobrowolnego rozwiązania koła, sposób jego likwidacji i przeznaczenie pozostałego majątku, zarówno w przypadku dobrowolnego, jak i przymusowego rozwiązania oraz inne postanowienia, zmierzające do wypełniania zadań koła czeladniczego.

Właściwa dla siedziby cechu władza przemysłowa I instancji zatwierdzała statut wewnętrzny koła czeladniczego po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej. Zatwierdzenia statutu należało odmówić, jeżeli jego postanowienia okazałyby się sprzeczne z obowiązującymi państwowymi przepisami prawnymi. Postanowienia powyższe stosowało się odpowiednio również przy zatwierdzeniu zmiany statutu⁵³.

Sądy polubowne

Przy cechach mogły być ustanawiane sądy polubowne dla załatwiania sporów pomiędzy członkami cechu a czeladnikami, w sprawach rozpoczęcia, dalszego trwania lub rozwiązania umowy o pracę, świadczeń i sporów, wynikłych z umowy o pracę oraz sporów między czeladnikami, zatrudnionymi

⁵³ Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463.

mi u członka cechu w jego przedsiębiorstwie rzemieślniczym, dotyczących wzajemnych pretensji wynikłych z pracy, której wspólnego wykonania się podjęli. Członkowie cechu wybierali jednego członka sądu polubownego i jego zastępcę spośród członków cechu, a czeladnicy drugiego członka i jego zastępcę spośród czeladników. Przewodniczącego i jego zastępcę wybierali członkowie sądu polubownego. Na członków sądu polubownego lub na ich zastępców mogły być wybrane tylko osoby, które ukończyły 30 rok życia i miały prawo głosowania na walnym zebraniu cechu i wybieralności bądź analogiczne prawa wyborcze do wydziału czeladników. Sąd polubowny był właściwy do orzekania we wszystkich sporach, poddanych przez strony jego orzecznictwu. Sąd polubowny orzekał w składzie przewodniczącego i dwóch członków. Jeżeli przewodniczący lub członek sądu polubownego nie mógł wypełnić swoich obowiązków, to w jego miejsce wstępował jego zastępca. Orzeczenia zapadały większością głosów. Sposób postępowania przed sądem polubownym określał statut. Sąd polubowny doręczał wypis swego orzeczenia, wraz z uzasadnieniem każdej ze stron, za potwierdzeniem odbioru. Wypis ten, podobnie jak oryginał orzeczenia, musiał być podpisany co najmniej przez przewodniczącego i jednego członka sądu polubownego. Uchylenia orzeczenia można było żądać tylko w trybie przewidzianym w postępowaniu cywilnym. Do przymusowego wykonania orzeczeń stosowało się tryb sądowy, przewidziany dla wykonywania orzeczeń sądów polubownych⁵⁴.

Od 16 sierpnia 1934 roku, utrzymując możliwość powoływania sądu polubownego rozszerzono jego kompetencje. Był on bowiem uprawniony do rozstrzygania sporów między członkami cechu, między członkami a osobami do cechu nienależącymi oraz między czeladnikami zatrudnionymi u członków cechu. Właściwość rzeczową tych sądów, ich organizację i tryb postępowania miał określić w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości⁵⁵.

Komisja Rewizyjna

Od 3 marca 1936 roku obligatoryjnym organem cechu stała się komisja rewizyjna, choć zapewne większość cechów posiadała taki organ i wcześniej.

⁵⁴ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁵⁵ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

Komisja rewizyjna składała się z 3 członków cechu, wybieranych przez walne zebranie (względnie zebranie delegatów) zwykłą większością głosów, na jednoroczną kadencję. Członek zarządu oraz jego zastępca nie mogli być członkami komisji rewizyjnej. Do kompetencji komisji rewizyjnej należało badanie: wykonania budżetu, sprawozdań finansowych, prawidłowości prowadzenia rachunkowości i korespondencji cechu. Komisja sporządzała ze swych czynności protokoły oraz wnioskowała wobec walnego zebrania (względnie zebrania delegatów) o udzielenie, względnie nieudzielenie, zarządowi absolutorium. Komisja rewizyjna mogła wykonywać swe zadania z własnej inicjatywy, jak też na pisemny wniosek co najmniej $\frac{1}{4}$ członków cechu, izby rzemieślniczej lub organu nadzoru⁵⁶.

Finanse

Od początku prawo przemysłowe nadało cechowi status osoby prawnej, w związku z czym mógł nabywać oraz zbywać majątek ruchomy i nieruchomości, zawierać umowy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywanym, za zobowiązania odpowiadał zaś swoim majątkiem. Koszty, połączone z utworzeniem i działalnością cechu, pokrywało się ze składek członkowskich, o ile inne dochody cechu nie były wystarczające. Cech mógł pobierać osobne opłaty za korzystanie z jego urządzeń, szkół, gospód, informacyjnych wykazów pracy itp.⁵⁷

Nadzór

Od 1927 roku organem nadzoru była władza przemysłowa I instancji właściwa dla miejsca siedziby cechu. Organ nadzoru rozstrzygał w przypadkach sporów dotyczących wyborów, wymiaru i poboru opłat korporacyjnych oraz innych praw i obowiązków członków. Miał on prawo wysyłać swego delegata na walne zebrania i posiedzenia jego zarządu oraz wydziałów. Cech był zobowiązany składać organowi nadzoru odpisy uchwalonych budżetów i zatwierdzonych sprawozdań finansowych. Organ nadzoru mógł nakładać kary po-

⁵⁶ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

⁵⁷ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

rządkowe na starszego cechu lub jego zastępcę. Były to nagany lub grzywny do 20 złotych, jeżeli mimo ponownego wezwania nie uczyniłby zadość zaleceniu władzy. Grzywny wpływały do kasy cechu. W razie znacznych nieprawidłowości w zawiadywaniu sprawami cechu organ nadzoru mógł zawiesić w czynnościach członków zarządu, przy równoczesnym wydaniu zarządzenia co do tymczasowego administrowania sprawami cechu przez inne osoby. Od zarządzeń i orzeczeń władzy nadzorczej można się było odwołać do władzy przemysłowej wojewódzkiej⁵⁸. Od 3 marca 1936 roku rozszerzono prawo organu nadzoru do nakładania kar porządkowych na starszego i podstarszego, także o zaniedbywanie wykonywania przez nich zarządzeń właściwej izby rzemieślniczej, wynikających z prawa przemysłowego lub statutu tejże izby⁵⁹.

Zezwolenia organu nadzoru wymagało: nabywanie, zbywanie lub obciążanie nieruchomości, zaciąganie pożyczek, z wyjątkiem krótkoterminowych, które można było spłacić z nadwyżki bieżących dochodów jednego roku obrachunkowego, oraz zbywanie ruchomości cechu, posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową⁶⁰. Od 3 marca 1936 roku zatwierdzenia wymagały również uchwały dotyczące ustanawiania górnej granicy zadłużenia cechu, upoważniania zarządu do zaciągania pożyczek, regulaminu sądu polubownego, ulokowania nadwyżki budżetowej cechu, uchwały o przeznaczeniu majątku cechu w razie jego dobrowolnej likwidacji. Organ nadzoru mógł żądać zwołania walnego zebrania cechu, posiedzenia zarządu lub posiedzenia komisji rewizyjnej⁶¹.

Od 1927 roku władza przemysłowa wojewódzka mogła rozwiązać cech, jeżeli jego statut zawierał postanowienia sprzeczne z prawem państwowym, a odpowiedniej zmiany nie dokonano w wyznaczonym terminie. Rozwiązanie cechu mogło nastąpić również, jeżeli jego działalność byłaby sprzeczna z państwowymi przepisami prawnymi lub zagrażała interesom publicznym albo jeśli liczba członków cechu zmniejszyła się tak, że nie mógłby on należycie spełniać zadań obligatoryjnych. Od takiej decyzji zarząd mógł się odwołać do Ministra Przemysłu i Handlu. Ogłoszenie postępowania upadłościowego wobec cechu powodowało z mocy samego prawa rozwiązanie cechu. W razie dobrowolnego rozwiązania cechu likwidację spraw przeprowadzał zarząd, o ile walne zebranie nie uchwaliło inaczej. Jeżeli zarząd nie spełniał

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

⁶⁰ Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁶¹ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

należycie tego obowiązku oraz w razie zarządzonego rozwiązania cechu, likwidację przeprowadzał organ nadzoru lub osoba przez niego delegowana. Władza przemysłowa wojewódzka mogła w razie zarządzonego rozwiązania cechu przyznać istniejącym przy cechu kasom zapomogowym osobowość prawną jako samoistnym zrzeszeniom – w takim wypadku zatrzymywały one swoje dotychczasowe fundusze. Majątek rozwiązanego cechu powinien być zostać wykorzystany przede wszystkim na zaspokojenie zobowiązań cechu. Pozostały majątek należało przekazać na cele ogólne, odpowiadające interesom rzemiosła, stosownie do postanowień statutu lub uchwały walnego zebrania cechu, lub gminie, na terenie której znajdowała się siedziba cechu. Gmina miała obowiązek wykorzystać przekazany jej majątek w sposób odpowiadający interesom rzemiosła. Projekt użycia tego majątku podlegał zatwierdzeniu przez władzę przemysłową wojewódzką, po konsultacji z izbą rzemieślniczą⁶².

Od 16 sierpnia 1934 roku władza przemysłowa wojewódzka mogła cech rozwiązać, jeżeli nie przestrzegałby on w swej działalności przepisów prawa przemysłowego, innych państwowych przepisów prawnych lub swego statutu, zagrażałby interesowi publicznemu albo jeżeli cech pomimo wezwania organu nadzoru zaniedbywałby wykonywania swoich zadań⁶³.

Od 3 marca 1936 roku, jeżeli cech wykroczyłby w swej działalności przeciwko przepisom państwowym lub statutowi, zagrażałby interesowi publicznemu albo pomimo wezwania ze strony organu nadzoru zaniedbywałby wypełniania swoich zadań, władza przemysłowa wojewódzka mogła, po wysłuchaniu opinii lub na wniosek właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej, bądź zawiesić w urzędowaniu zarząd cechu i ustanowić zarząd tymczasowy do czasu przeprowadzenia wyboru nowego, bądź rozwiązać cech i zarządzić jego likwidację. W razie przymusowej likwidacji władza przemysłowa wojewódzka wyznaczała likwidatora. O przeznaczeniu pozostałego po zaspokojeniu zobowiązań cechu majątku w nieruchomościach, ruchomościach, gotówce i papierach wartościowych decydowała władza przemysłowa wojewódzka, po wysłuchaniu opinii właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej, przekazując pozostały majątek na ogólne cele, odpowiadające interesom rzemiosła⁶⁴.

⁶² Dz.U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

⁶³ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

⁶⁴ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

Po raz pierwszy dopiero od 16 sierpnia 1934 roku jednoznacznie uregulowano stosunek cechów względem izb rzemieślniczych. Cechy zobowiązane zostały bowiem do stosowania się do zarządzeń właściwej terytorialnie izby rzemieślniczej, wynikających z prawa przemysłowego i statutu izby⁶⁵. W przeszłości były z tym problemy.

Od 3 marca 1936 roku na organie nadzoru (władza przemysłowa I instancji) spoczywał obowiązek prowadzenia rejestru cechów. Formę rejestru cechów ustalił zarządzeniem Minister Przemysłu i Handlu. W rejestrze wpisywano: kolejny numer cechu w miarę wciągania do ewidencji; pełne statutowe brzmienie nazwy cechu, terytorialny zasięg działania i datę ostatniego zatwierdzenia statutu albo jego zmiany przez organ nadzoru; rodzaj, względnie rodzaje, rzemiosła wykonywanego przez członków cechu; liczbę członków w dniu 1 stycznia danego roku; wysokość wpisowego i składki członkowskiej, określonej w stosunku miesięcznym; stan majątkowy cechu w dniu 1 stycznia każdego roku, obejmujący fundusze, lokaty i nieruchomości cechu oraz darowizny na jego rzecz; sumy dochodów i wydatków cechu w każdym roku obrachunkowym, po ich uchwaleniu przez walne zebranie (względnie zebranie delegatów); imiona, nazwiska i adresy starszego, podstarszego, członków zarządu, członków komisji rewizyjnej i sądu polubownego; daty odbytych walnych zebrań cechu, datę utworzenia kasy zapomogowej, daty utworzenia kasy pogrzebowej, datę zawieszenia w urzędowaniu zarządu, datę i przyczynę rozwiązania cechu i inne. Rejestry cechów rzemieślniczych były jawne i dostępne dla wszystkich⁶⁶.

Od 1 lipca 1938 roku nadzór nad cechami sprawowała właściwa dla ich siedziby władza przemysłowa I instancji. Właściwa dla siedziby cechu władza przemysłowa wojewódzka mogła cech rozwiązać po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej, jeżeli działalność cechu wykraczałaby przeciwko obowiązującym państwowym przepisom prawnym lub jego statutowi, zagrażałaby interesowi publicznemu albo jeżeli cech pomimo wezwania organu nadzoru zaniedbywałby wypełniania swoich zadań. Postanowienia te analogicznie dotyczyły koła czeladniczego przy cechu⁶⁷.

⁶⁵ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

⁶⁶ Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 6 marca 1936 r. w sprawie prowadzenia rejestru cechów rzemieślniczych – MP z 1936 r. Nr 60, poz. 117. Weszło w życie z dniem ogłoszenia 12 marca 1936 roku.

⁶⁷ Dz.U. z 1938 r. Nr 60, poz. 463.

Likwidacja dobrowolna

W myśl pierwotnej treści prawa przemysłowego dobrowolna likwidacja cechu następowała na podstawie uchwały jego walnego zebrania, powziętej kwalifikowaną większością $\frac{2}{3}$ głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania członków cechu. Likwidację spraw cechu, ustalenie jego stanu majątkowego, ściągnięcie należności i uregulowanie zobowiązań cechu wobec osób trzecich przeprowadzał w takim wypadku jego zarząd, walne zebranie cechu mogło jednak wybrać do tego celu specjalną komisję likwidacyjną, złożoną z co najmniej 3 członków. O przeznaczeniu pozostałego po zaspokojeniu zobowiązań cechu majątku w nieruchomościach, ruchomościach, gotówce i papierach wartościowych decydowało, w razie braku statutowych regulacji, walne zebranie, którego uchwała w tym zakresie wymagała do swej ważności zatwierdzenia przez organ nadzoru⁶⁸.

Wyjątkowe regulacje dla Śląska (10 kwietnia 1933 r.–16 sierpnia 1934 r.)

W 1933 roku dokonano zmian w prawie przemysłowym, dotyczących jedynie terenu województwa śląskiego, sprowadzających się do wprowadzenia na jego terenie instytucji tzw. cechu przymusowego⁶⁹. Jednak wszystkie te przepisy zostały uchylone już 16 sierpnia 1934 roku⁷⁰.

Izba rzemieślnicza lub zainteresowany cech mogły przedstawić wojewodzie śląskiemu wniosek o utworzenie cechu przymusowego dla jednego rodzaju rzemiosła lub kilku rzemiosł pokrewnych. W tym przypadku wojewoda zwoływał zebranie rzemieślników, wykonujących rzemiosło w zaprojektowanym we wniosku okręgu. Jeżeli większość głosujących opowiedziałaby się za utworzeniem cechu przymusowego, władza przemysłowa wojewódzka wydawała zarządzenie o utworzeniu takiego cechu. Z chwilą utworzenia cechu przymusowego ulegał z mocy prawa rozwiązaniu cech wolny, a jego członkowie stawali się członkami cechu przymusowego. Przy-

⁶⁸ Dz.U. z 1936 r. Nr 16, poz. 147.

⁶⁹ Dz.U. z 1933 r. Nr 25, poz. 209.

⁷⁰ Dz.U. z 1934 r. Nr 40, poz. 350.

mus należenia do cechu rozciągał się na wszystkich rzemieślników, którzy wykonywali dany rodzaj rzemiosła lub rzemiosło pokrewne, objęte cechem przymusowym. Wojewoda śląski, zarządzając utworzenie cechu przymusowego, ustalał granice okręgu takiego cechu, biorąc pod uwagę, by obszar okręgu nie utrudniał wykonywania zadań cechu. Obszar okręgu nie mógł być większy od obszaru zaprojektowanego we wniosku o utworzenie cechu przymusowego.

Równocześnie z zarządzeniem utworzenia cechu przymusowego władza przemysłowa wojewódzka zatwierdzała jego statut. W ciągu 14 dni po zatwierdzeniu cechu władza przemysłowa I instancji zwoływała pierwsze zebranie członków dla wyboru zarządu. Zwołanie następowało poprzez ogłoszenie w piśmie urzędowym, co najmniej na 14 dni przed terminem zebrania, i z jednoczesnym zawiadomieniem izby rzemieślniczej, która mogła wysłać na zebranie swego delegata.

Taką samą procedurę, jak przy tworzeniu cechu przymusowego, stosowało się do zmiany granic okręgu cechu przymusowego, włączenia do takiego cechu pokrewnych rzemiosł dotąd do cechu nienależących lub należących do innego cechu przymusowego oraz wyłączenia niektórych rzemiosł z cechu przymusowego albo wolnego.

Wysokość składek członkowskich w cechach przymusowych podlegała zatwierdzeniu przez władzę przemysłową wojewódzką. Zaległe, ponad trzy miesiące, składki podlegały ściągnięciu na wniosek zarządu cechu w drodze postępowania przymusowego w administracji⁷¹.

Polish Craft Guilds in the Light of the Unified Industry Law in the Second Polish Republic (Summary)

The aim of the article is to present the most important data concerning craftsmen's associations in the Second Polish Republic under the new unified industry law that was introduced in 1927. Additionally, it describes basic formal and legal rules conditioning the functioning of such voluntary associations. The article is source-based and it focuses on the analysis of national legal acts issued from 1927 to 1939. It is divided into nine sections. The first section discusses the context for the introduc-

⁷¹ Dz.U. z 1933 r. Nr 25, poz. 209.

tion of the unified industry law; what follows is the analysis of other legal acts pertinent to the subjectmatter as well as to the issues connected with the creation of a guild statute. The article further reflects on guild responsibilities and the rules for establishing guild districts, or the territorial units the associations would operate on. The problem of guild membership is discussed in detail, as usually it would be voluntary, but in certain cases it could become mandatory if such a provision were prevailed upon in a popular vote. Guild organisational structure is analysed, as well as the division of responsibilities and activities specific for the members' assembly, assisting functionaries, the governing body, the arbitration court, apprentice department and the apprentices' circle. The article mentions also such issues as guild finances; legal status of guilds; the problem of state supervision; voluntary and obligatory guild liquidation rules. It ends with a description of exceptional regulations made for the Silesian voivodship from 1933 to 1934.